

به نام خدا

دانشگاه فرهنگیان بنت‌الهدی صدر اردبیل

واحد درسی: نگارش خلاق گروه: آموزش ابتدایی دانشجویان ورودی بهمن زمان ارائه: ۱۰ اسفند ۱۳۹۸

عنوان: خلاقیت در تدریس

از آنجایی که خلاقیت و نوآوری یکی از مؤلفه‌های ضروری رشد و شکوفایی استعدادهای دانش‌آموزان است و باید مطالب پیرامون آن به درستی شناخته و در عرصه آموزش به کار بسته شود تا علاوه بر دانش‌افزایی ارتقاء کیفیت خدمات آموزشی، موجبات و زمینه‌های شکوفایی مستمر و گسترده استعدادها را فراهم سازد.

عمده تمرکز و توجه هر جامعه به نسل جوانی است که در حال تعلیم و تربیت و رشد و شکوفایی است. در حقیقت بیشترین توقع در موضوع خلاقیت و نوآوری از جوانان است که باید فرهنگ خلاقیت و باور آنان نسبت به این موضوع شکل گیرد تا نهضت خلاقیت استمرار یابد.

در این جلسه خلاقیت و نوآوری در عرصه تعلیم و تربیت به اختصار تبیین می‌شود با این یادآوری که هدف این تدریس شناخت‌شناسی خلاقیت و نوآوری نیست، بلکه هدف اصلی تبیین خلاقیت، نوآوری و شکوفایی در نظام آموزشی مدارس به صورت جامع و فراگیر است.

یادآوری این نکته ضروری است که خلاقیت و نوآوری در تعلیم و آموزش هرگز به معنی برهم زدن بدیهیات اولیه، مسلمات عقلی، پیشرفت‌های علمی گذشتگان و مانند آن نیست؛ بلکه منظور از آن بررسی همه‌جانبه، علمی و مستدلی است از تمام الگوهای نوآورانه‌ای که سبب رفع عقب ماندگی‌ها، نواقص، اشکالات، تهدیدها و ضعف‌های این عرصه گردد. به طوری که خلاقیت در آموزش بتواند بستر لازم برای تکامل و رشد مادی و معنوی دانش‌آموزان را مهیا سازد.

عرصه تعلیم و تربیت به دلیل اهمیت، نقش و تأثیرگذاری بر جامعه انسانی، از زوایای گوناگون قابل تأمل و بررسی است. این عرصه از حیث گستره، طیف وسیعی از جمعیت جوان و آینده ساز کشور را تشکیل می‌دهد که از کودکستان تا سطوح عالی دانشگاهی را در برمی‌گیرد. و از نظر پیچیدگی شامل فرآیندهای متعدد و فراوان اجزای نظام آموزشی است که هریک در روند تعلیم و تربیت مؤثر بوده و در شکل‌گیری، رشد و پویایی تعلیم و تربیت نقش آفرینی می‌کنند. لذا خلاقیت در عرصه تعلیم و تربیت موضوعی همه جانبه، وسیع و تأثیرگذار است که چنانچه به درستی شناخته و مدیریت شود می‌تواند در همه مسایل تعلیم و تربیت که مترتب بر اجزای نظام آموزشی است ایفای نقش نماید.

معلمین، آموزگاران و مربیان نقش سازنده و مستقیمی در عرصه تعلیم و تربیت داشته و از عناصر اصلی تغییر و تحول، فرهنگ‌سازی، انسان‌سازی، و خلاقیت در مراکز آموزشی و مدارس هستند. لذا نقش معلم در خلاقیت فراگیران یک نقش ویژه و منحصر به فرد است.

سؤال مهم در این باره این است، چگونه معلمین، آموزگاران و مربیان می‌توانند آموزش و پرورش خلاق را برای فراگیران رقم زنند؟

در پاسخ به این سؤال، مطالب، دیدگاه‌ها، مدل‌ها، تحلیل‌ها و نظرات مختلف و مفیدی ارائه شده است که در این مختصر نمی‌گنجد. اما جهت تبیین موضوع و پاسخ مختصر به سؤال مذکور، نقش‌ها، نگرش و دیدگاه‌ها، روابط عاطفی و علمی معلم مطرح شده و موانع و محدودیت‌های عملکردی معلمین مورد اشاره قرار می‌گیرد.

معلمین به دلیل داشتن ارتباط مستمر و مستقیم، اثرگذاری، الگو بودن و سازندگان فضا و شرایط علمی، عقلی و عاطفی با فراگیران دارای نقش‌ها و تأثیرگذاری‌هایی هستند که می‌توانند به عنوان یک عنصر پایه‌ای و اساسی در پرورش و رشد خلاقیت فراگیران عمل نمایند.

در ذیل به چهار جنبه اساسی نقش معلم می‌پردازیم که عبارتند از:

۱- **چگونگی نگرش معلم به خلاقیت:** آگاهی، شناخت، دیدگاه و نگرش معلم نسبت به فرآیندهای تعلیم و تربیت به ویژه پرورش خلاقیت دانش‌آموزان، از عوامل مهم و پایه‌ای برای شناختن افراد خلاق، یاری دادن، رشد و پرورش خلاقیت آنهاست. چنانچه معلم ویژگی‌های افراد خلاق را نشناسد، رفتارها و عملکرد آنها را نادرست دانسته و در مواقعی هم مقابله می‌نماید.

رعایت دیگران، سخت‌کوشی، صمیمیت، استقلال در تفکر، شوخ طبعی، ادب، عزم ثابت، کنجکاوی، انجام به موقع کار، جرئت داشتن در مورد اعتقادهای شخصی و استقلال در قضاوت نمونه‌هایی است که از دیدگاه صاحب‌نظران یک معلم خلاق به راحتی از آنها چشم‌پوشی نمی‌کند.

۲- **نقش معلم در خلاقیت:** معلم، آموزگار و مربی دارای نقش‌های کوچک و بزرگ زیادی در فرآیند تعلیم و تربیت و یادگیری اثربخش است. هر یک از این نقش‌ها در هماهنگی با یکدیگر موجبات پرورش خلاقیت را در دانش‌آموزان فراهم می‌کنند.

این نقش‌ها در موارد زیر خودنمایی می‌کنند:

۱-۲- **شناخت نسبت به رشته:** از مؤلفه‌های موفقیت معلم خلاق علاوه بر شناخت عمومی نسبت به علوم و ارتباط آنها با یکدیگر، آن است که از شناخت و تسلط کافی نسبت به رشته تخصصی و موضوع درسی خود برخوردار باشد تا بتواند نسبت به محتوا، تجزیه و تحلیل درستی ارائه داده، پاسخگویی درست علمی را جهت

اقتناع مهیا سازد و اذهان فراگیران را به طوری درگیر بحث نماید تا افراد مستعد و خلاق در آن موضوع زمینه و بستری را برای بروز و ظهور خلاقیت خود بیابند.

۲-۲- شیوه‌های آموزش: یکی دیگر از ارکان مهم و اساسی تعلیم و تربیت روش تدریس معلمین و آموزگاران است. به یاد داشته باشیم دستیابی به یادگیری مؤثر و پایدار که منجر به تغییر در افکار و رفتار شود نیازمند یک تدریس با شیوه خلاقانه و غیر کلیشه‌ای است.

در به‌کارگیری شیوه‌های تدریس دو نکته مهم را باید مدنظر داشت:

از یک طرف معلم لازم است شیوه تدریس را که به کار می‌گیرد با تمام ویژگی‌ها و کاربردهای آن بشناسد و از طرف دیگر نسبت به ویژگی‌ها و خصوصیات دانش‌آموزان آگاه باشد. بنابراین اگر معلم بتواند با شناخت نسبت به موضوع خلاقیت و مفاهیم آن و مطابقت خصوصیات دانش‌آموزان و ویژگی‌های روش‌های تدریس رابطه منطقی ایجاد نماید، یادگیری خلاقانه را مهیا نموده است.

برای آگاهی بیشتر درباره مطالب گفته شده به منبع زیر رجوع کنید:

ماهیت خلاقیت و شیوه‌های پرورش آن، افضل‌السادات حسینی، ۱۳۸۱، انتشارات: به نشر.

ادامه بحث جلسه آینده

سالم و کامروا باشید. زهراصابری‌نیا